

բան կայ հոն ազգային արուեստագէտներէ, Այվազովսքիէն, Խաչատուրեանէն, Արսւ-
լանեանէն, Քէպապճեանէն եւն եւն, որոնք
գործին հմայք մը կու տան:

Ահա հրատարակութիւն մը որ զուրկ
չէ մնայուն արժէքէ. խմբագրութիւնը գիտ-
ցած է հայ հանրութեան տալ գրական
լուծայէ մ'աւելի բան մը, արդէն գեղեցիկ
դասաւորութիւնը, նիւթերու ճոխութիւնն
ու զանազանութիւնը իրենց շահականու-
թեամբ՝ կը մատնանշեն յարգելի խմբագիր
Տր. Պ. Մանուէլեանի կիրթ ճաշակը, ինչ-
պէս և յատուկ նուիրումը հայ լեզուի ու-
սումին՝ հետեւելով իր արուեստակից Թիւր-
եաքեաններու, Սեւակներու և Թորգոմեան-
ներու եւն գծած գեղեցիկ շաւղին:

* * *

Թ. ԱՁԱՏԵԱՆ. — Պէգճեան Մայր վարժա-
րան (100 ամեայ յոբելեանին առթիւ, 1830
— 1930) Կ. Պ.

Մեր օրերու գրականութեան փայլուն
գէմքերէն մէկը, «Փառասնակ»ի հեղինակն
է որ կը ներկայացնէ մեզի համեստ աշ-
խատութիւն մը, բայց ոչ գրական այս
անգամ. այլ տաժանքով ու անապարան-
քով հաւաքուած բեկորներ ժլատ ու մթին
անցեալ օրերու կեանքէն, որոնցմով յա-
ջողած է կառուցումն ընել Պէգճեան վար-
ժարանի համառօտ պատմութեան՝ նշանա-
կելով թիւեր, անձեր, դէպքեր և յուշեր:

Հոն կը զգացուի թերին կանոնաւոր
դիւանի մեր քով. փորձը, մանաւանդ այսօ-
րինակ աշխատութեան մը՝ մեզ կը ստիպէ
դասեր առնել մասնագէտ Եւրոպացիէն:

Վարժարանի մը պատմութիւնը կը թա-
կան գործին ցուցադրութիւնն է, ինչ որ
լաւ ըմբռնած է Ազատեան, և ըստ այնմ
պարզած է անոր հիմքը, զարգացումը,
ճիւղաւորումները, տուած արդիւնքները:
Ազատեան արդար ու խղճամիտ ոճով կը
շեշտէ ու կը փաստէ հայ եկեղեցւոյ հիմ-
նական ու կարեւոր դերը՝ հայ կրթակա-
նին համար, կարծես կանուխէն ջրելով
հակակրօն բարբառները անոնց՝ որ հա-

կառակ հայ ժողովրդեան կրօնասէր զգա-
ցումին՝ չամնչցան մինչեւ անգամ զայրոյթ
յայտնել Պրանսայի մէջ հայ եկեղեցւոյ մը
կառուցման համար, որովհետեւ քիչ մ'ա-
ւելի ծախս եղած էր Աստուծոյ տան համար,
որ չմոռնանք՝ է՝ նաեւ հայուն աղօթքի և
լեզուի՝ ալ տունը և ապաւէնը:

Տաժանքի այս գործը գուցէ քիչերը
միայն գնահատեն, անշուշտ, որովհետեւ քի-
չերը միայն կրնան ըմբռնել նման գործի մը
արժէքը ինչպէս և արժած աշխատանքը՝ ա-
ռանց շիթ մը գոհունակութեան: Գրքին մէջ
լոյս և ստուեր, շող ու ժպիտ փնտռողնե-
րուն՝ Քէպապճեանը կը ցուցնենք:

* * *

ԳԵՈՐԳ. ԱՐՔԵՊՍ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ. — Ու-
ղեւորութիւն Եթովպիա. Կ. Պ. 1930.

Սրբազանը պատկերաւից ու գրական
ճոխ թռիչքներով մեզ կը տանի այդ հե-
ռաւոր երկիրը՝ որ սակայն անձուկ կա-
պեր ունեցեր է հայ եկեղեցւոյ հետ և
դեռ կը պահէ թէեւ նուազ: Անշուշտ հե-
տաքրքրական պիտի ըլլար հին յարաբե-
րութեանց պատմականն ալ տեսնել, սակայն
գուցէ չափազանց ըլլայ մեր պահանջը, քա-
նի որ ան պարզապէս Ուղեգրութիւն մըն է,
ինչպէս կը վկայէ անունը, ուստի և կը սկսի
Կ. Պոլսէն, կ'անցնի դանդաղօրէն Եգիպ-
տոսէն, ու պահ մը կանգ կ'առնէ Եթովպիա
օձելու համար հայոց նորակառոյց Ս. Գէորգ
եկեղեցին՝ որ շարժառիթ և նպատակն ե-
ղած է այդ Ուղեւորութեան:

Յուշեր, տպաւորութիւններ և այդ եր-
կրին ու ցեղին մասին ծանօթութիւններ:

Առաջինը չէ իր տեսակին մէջ Եթով-
պան մեզ ծանօթացնող, սակայն նոր է
ոսպնածներ որով կը դիտէ և կը գունագեղէ:

Հայ գաղթական պատմութեան վրայ
նոր հատոր մ'է աս ալ, իբրեւ յուշարձան
Ս. Գէորգի, ու միեւնոյն միջոց ծանօթու-
թիւններ տեղւոյն հայերուն՝ որոնց մասին
կը խօսուի գրքի վերջին մասերուն մէջ:

Հ. ԵՂԻԱ ՓԵՁԻԿԵԱՆ

L'ENLUMINURE ARMÉNIENNE

PROFANE¹

PAR F. MACLER

Հայ հեթանոս երփնագրութիւնը, ըն-
ծայուած Եղուարդ Մուրատեանի յիշա-
տակին, կը բաղկանայ ա. Նախաբանէ մը. —
բ. Ներածութեանէ մը. — գ. ծանօթութեանէ
և նկարագիրներէ, ամբողջ 27 էջերու
մէջ խտացած, և զարգարուած եօթը
պատկերներով, և անոնց ամենուն կը յա-
ջորդեն ինքնուրու եւ երեք տախտակներ,
արտատպում 1. Վենետիկի Միքիթարեանց
Թ. 424 գրչագրին (տախտակ Ա. — ԺԴ.
պատկեր 1-83), 2. Գրիգոր Ահարոնի
հաւաքածոյէն հինգ մեծագիր լուսանկար-
ներու Մեծն Աղեքսանդրի վարքին վերա-
բերեալ (տախտակ ԺԵ-ԺԹ, պատկեր
84-88), 3. Վիեննայի Միքիթարեանց
Թ. 319 գրչագրին (տախտակ Ի-ԽԵ.
պատկեր 89-190), 4. Փարիզու Ազգ.
Մատ. Թ. 291 գրչագրին (տախտակ ԽԶ-
ԾԹ. պատկեր 191-309). 5. Վենետիկ
Ս. Մարկոսի Գրադարանի Թ. 210 գրչ-
ագրին (տախտակ Կ-ՂԳ. պատկեր 310-
377). այս վերջին տախտակներուն նիւթն
է մոգական բանաձեւեր կամ դեղորայք,
մինչ առաջին չորս ձեռագիրներուն նիւթը
Մեծն Աղեքսանդրի վարքը կը կազմէ:

Պարունակութեան գաղափար մը տալէ
վերջ հարկ է որ տպագրութեան ալ պատ-
շաճ գովեստն ընծայենք, ինչամբով ու
ճաշակով կատարուած գտնելով զայն:

Նախաբանի մէջ Ու. Մաքլէր կ'ըսէ թէ
վերջին քառասուն տարիներու մէջ մեծ
յառաջադիմութիւն ըրաւ հայ երփնագրու-
թեան գիտութիւնը. բազմաթիւ աշխատու-
թիւններ և հրատարակութիւններ որ անոր
նուիրուած են՝ կը շատցնեն ամէն օր ցարդ
ձեռք բերուած գոհացուցիչ արդիւնքները:
Գիտութիւնը մինչեւ այս օր գրեթէ մի-
միայն կրօնական արուեստին վրայ կա-

տարուած է, որովհետեւ միջին դարու կը
պատկանի, և նոյն երկույթը կը տեսնուի
արեւելեան եւ արեւմտեան ազգերու քով
ժամանակակից միջնադարեան Հայաս-
տանի: Բայց ուրիշ ազգեր կրօնական ա-
րուեստին կողքին ներկայացուցած են ար-
տաքին կամ հեթանոս արուեստ մ'ալ,
որոնց նմոյշները կան, և արժէքով ու
շահագրգռութեամբ վար չի մնար իր կրօ-
նական անդրանիկէն: Խնդիրն է գիտնալ
թէ Հայաստանը ունեցած է հեթանոս եր-
փնագրութիւն մը արժանի մրցելու կրօ-
նականին հետ:

Այս հարցման պատասխանելու համար
սահմանուած է ներկայ հրատարակու-
թիւնը, ամփոփելով իր մէջ այդ նիւթին
նկատմամբ ձեռագիրներու մէջ գտնուած եւ
Ու. Մաքլէրի ծանօթ մանրանկարները,
հաւաքածոյի ձեւով, ինչպէս կը յայտնէ
հրատարակիչն ալ, սուսնց պատմական և
արուեստագիտական մանրամասնութեանց
և ուսումնասիրութեան. իրաւամբ սոյն
գործը հայ հեթանոս երփնագրութեան ա-
տաղձ մը կարելի է նկատել: Իբր գլխա-
ւոր նիւթ հայ հեթանոս երփնագրութեան՝
հրատարակիչը կը գտնէ Մեծն Աղեքսան-
դրի վարքին վրայ եղած նկարումները և
անոնք կարեւոր մասը կը կազմեն հաւա-
քածոյին, հիմ ունենալով իրենց՝ Վենետ-
կոյ Միքիթարեան ձեռագիրը. սոյն ձեռա-
գրին վրայ տեղեկութեանց համար Ու.
Մաքլէր փոխ կ'առնէ Բազմալէպէն (1913
Մայիս, Յունիս) Հ. Յ. Ազգերի ուսումնա-
սիրութեան արդիւնքները: Կարեւոր է հա-
ւաքածոյին դեւերու մասին ներկայացու-
ցած լուսատիպներու խումբն ալ, եթէ ոչ
արուեստի գոնէ ազգագրական տեսակէտով:

Ու. Մաքլէրի սոյն հրատարակութիւնը,
որքան պատմական եւ քննական տեսա-
կէտով շատ համեստ չափերով կազմուած,
բայց դուրը կը բանայ ուսումնասիրու-
թեանց նոր հորիզոնի մը:

* * *

1. Librairie Orientaliste Paul Guethner, Paris.